

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

**ZADOVOLJSTVO BRAKOM I POZITIVNI I NEGATIVNI RODITELJSKI
POSTUPCI**

Diplomski rad

Sunčana Marković

Mentor: Doc. dr. sc. Aleksandra Huić

Zagreb, 2018.

Sadržaj	
UVOD	1
Zadovoljstvo brakom.....	2
Rodne razlike u zadovoljstvu brakom.....	3
Roditeljska ponašanja.....	5
Razlike u roditeljskom ponašanju majki i očeva.....	6
CILJEVI, PROBLEMI I HIPOTEZE.....	8
METODOLOGIJA	9
Postupak i uzorak	9
Mjerni instrumenti.....	10
Demografski podaci	10
Zadovoljstvo bračnim odnosom	10
Upitnik roditeljskog ponašanja URP.....	10
REZULTATI.....	11
Preliminarna analiza podataka	11
Analiza rodni razlika u zadovoljstvu brakom.....	12
Analiza rodni razlika u korištenju pozitivnih i negativnih roditeljskih ponašanja.....	12
Roditeljska ponašanja i socio-demografske karakteristike roditelja i djece.....	Error!
Bookmark not defined.	
Regresijska analiza	Error! Bookmark not defined.
Predikcija pozitivnih roditeljskih ponašanja majki	136
Predikcija negativnih roditeljskih ponašanja majki	136
Predikcija pozitivnih roditeljskih ponašanja očeva	167
Predikcija negativnih roditeljskih ponašanja očeva	177
RASPRAVA.....	188
Metodološki nedostaci i praktične implikacije.....	244
ZAKLJUČAK	277
LITERATURA.....	Error! Bookmark not defined.
PRILOG	3131

Sažetak

Cilj rada bio je ispitati povezanost zadovoljstva brakom i roditeljskih ponašanja, te razlikuju li se majke i očevi u zadovoljstvu brakom i korištenju različitih roditeljskih postupaka. Sudionike istraživanja čine majke (N=1029) i očevi (N=885) koji imaju dijete koje pohađa 5. do 8. razred osnovne škole. Zadovoljstvo brakom odmjereno je jednom česticom, roditeljsko ponašanje Upitnikom URP-32, a drugi su podaci prikupljeni upitnikom sociodemografskih karakteristika. Rezultati su pokazali veće zadovoljstvo brakom kod očeva nego kod majki, s malom izraženosti efekta. Utvrdili smo da majke statistički značajno više no očevi primjenjuju pozitivna roditeljska ponašanja gdje je efekt bio srednje izražen, a očevi statistički značajno više upotrebljavaju negativna roditeljska ponašanja uz malu veličinu efekta. I majke i očevi statistički značajno više upotrebljavaju pozitivne od negativnih roditeljskih ponašanja s nađenim izrazito snažnim efektima. Rezultati regresijskih analiza ukazuju na to da veće bračno zadovoljstvo i kod majki i očeva predviđa korištenje više pozitivnih roditeljskih ponašanja, te korištenje manje negativnih roditeljskih ponašanja. Veću izraženost korištenja pozitivnih roditeljskih ponašanja i kod majki i kod očeva predviđa i mlađa dob djece; a kod majki je pozitivan prediktor i dužina braka. Što se tiče negativnih roditeljskih ponašanja, i za majke i za očeve prediktivan je muški spol djeteta, a za majke se nalazi i efekt obrazovanja, pri čemu niže obrazovane majke koriste više negativnih roditeljskih ponašanja.

Ključne riječi: zadovoljstvo brakom, roditeljska ponašanja, rodne razlike

Marital satisfaction and pozitive and negative parental behaviors

Abstract

The aim of this study was to examine relationship between marital satisfaction and parental behavior, and whether mothers and fathers differ in their marital satisfaction and the use of different parenting procedures. Participants of the study include mothers (N = 1029) and fathers (N = 885) of children attending 5th through 8th grade in elementary schools. Marital satisfaction was measured by a single item, parental behavior with the URP-32 Questionnaire, and we also measured some additional socio-demographic characteristics. The results have shown that fathers are more satisfied with their marriages than mothers. Additionally, we found that mothers applied positive parental behaviors more often than fathers, and that fathers applied negative parental behaviors more often than mothers. Both mothers and fathers use more positive than negative parental behavior. The results of regression analyses indicate that higher marital satisfaction in mothers and fathers predicts the use of more positive parental behaviors, and the use of less negative parental behaviors. Increased use of positive parental behavior in both mothers and fathers is also predicted by the younger age of children; and in the case of mothers, length of marriage. Negative parental behaviors are predicted by the male gender of the child for both mothers and fathers, with an effect of education for mothers where less educated mothers use more negative parental behaviors.

Key words : marital satisfaction, parental behavior, gender difference

UVOD

Roditeljstvo je više od pukih odgojnih postupaka ili učenja djece o svijetu oko nas. Pojam roditeljstva toliko je širok da pri njegovoj uporabi često ne možemo prepoznati niti pravo značenje niti smisao (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Roditelji su prve osobe s kojima stvaramo socijalne veze, osobe od kojih učimo, osobe koje su nam vrata u svijet. Ljubetić (2007) navodi kako je roditeljstvo smješteno u određenom vremenu i prostoru. Nije ga moguće objašnjavati isključivo kao individualnu aktivnost koju oblikuju samo osobne karakteristike, psihološka dinamika, iskustvo i vrijednosti (Ljubetić, 2007). Roditeljstvo se tumači kao složen i dinamičan fenomen na koji utječu i kojeg oblikuju mnogobrojni čimbenici. Imajući u vidu kompleksnost pojma, ovaj rad bavi se zadovoljstvom brakom kao čimbenikom koji je povezan s roditeljskim postupanjem prema djeci.

Zadovoljstvo brakom

Bračna sreća je ocjena supružnika koja ukazuje na osjećaj dobrobiti ili zadovoljstvo koje doživljavaju u bračnom odnosu. Ono što se događa u braku i što čini zajednicu bračnih partnera, djeluje na stvaranje subjektivnog doživljaja zadovoljstva brakom te utječe na psihičko i fizičko zdravlje supružnika te stabilnost braka (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Velik broj istraživača u području socijalne psihologije i psihologije braka i obitelji bavi se upravo zadovoljstvom brakom zbog mnogostrukih i složenih uzroka i vrlo važnih posljedica, što dovodi do višestrukih definicija pojma. Različite definicije i pristupe proučavanju bračne kvalitete možemo svrstati u tri skupine: 1. bračna kvaliteta kao zadovoljstvo u braku, 2. bračna kvaliteta kao međusobna prilagodba partnera i 3. bračna kvaliteta kao partnerova procjena kvalitete bračnih odnosa (Čudina-Obradović i Obradović, 1998).

Starije definicije poistovjećivale su bračnu kvalitetu sa zadovoljstvom bračnih partnera, odnosno s osjećajem sreće, zadovoljstva i užitka koje bračni partneri doživljavaju u međusobnoj interakciji (Hawkins, 1968; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Moguće ju je izmjeriti na dva načina: pitanjem o sveukupnom zadovoljstvu brakom ili višestrukim mjerama. Istraživanja u kojima su korištena oba načina mjerenja ukazuju na visoku povezanost između rezultata obje metode; iz čega su neki autori zaključili da je procjena dobivena jednim pitanjem sasvim zadovoljavajuća i primjenjiva, posebice u istraživanjima s velikim brojem varijabli (Čudina-Obradović i Obradović, 1998).

Nešto kasnije, sedamdesetih godina, pojavljuju se mnoge kritike na definiciju bračne kvalitete kao zadovoljstva partnera brakom. Jedan od najvažnijih kritičara takvog pristupa, Spanier (1976., Čudina-Obradović i Obradović, 1998) ponudio je drugačiju definiciju; bračnu kvalitetu odredio je kao međusobnu prilagodbu bračnih partnera. Cilj istraživanja provedenih prema ovom pristupu bio je ustanoviti odrednice bračne kvalitete i provjeriti njen utjecaj na različite procese u braku. Na ovaj način određenu bračnu kvalitetu prvi su mjerili Locke i Wallace (1959; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006), a Ljestvicu prilagodba u dijadi (Dyadic Adjustment Scale), koja je najpoznatija ljestvica za mjerenje bračne kvalitete, izradio je Spanier (1976; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Busby, Christensen, Crane i Larson (1995) napravili su poboljšanu verziju koja se i danas koristi kao prilagođena ljestvica za mjerenje sklada u dijadi (Adapted Dyadic Adjustment Scale). Ljestvica je visoko pouzdana, a mjeri zadovoljstvo u braku, bračnu koheziju ili čvrstoću i slaganje partnera. Nalazi dobiveni mjerenjima bračne prilagodbe ukazuju na to da je prilagodba tek početni preduvjet bračne kvalitete, a bračno zadovoljstvo mnogo više od same prilagodbe (Trost, 1985; prema Obradović i Čudina-Obradović, 1998).

Prema trećem pristupu, bračna kvaliteta definira se kao višedimenzionalan pojam (uključuje prilagodbu, sreću, zadovoljstvo i stabilnost) te uključuje procjenu zadovoljstva partnera bračnim odnosom. Najpoznatija, visoko pouzdana i valjana mjera ukupnog bračnog zadovoljstva, koja prva uvodi partnerske procjene, je Indeks bračne kvalitete (QMI – Quality Marriage Index) (Norton, 1983). Od mjera bračne kvalitete s obzirom na specifično područje najpoznatija ljestvica je Inventar bračnog zadovoljstva (Marital Satisfaction Inventory Revised; Snyder, 1996; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Koji će se od ovih pristupa primjenjivati, ovisi ponajprije o tome na koji način definiramo zadovoljstvo brakom, no, bez obzira na način definiranja, zadovoljstvo brakom do danas ostaje jedan od najproučavanijih aspekata braka, što nije ni čudno s obzirom na pozitivan učinak na supružnike kao i utjecaj na razvoj djece.

Rodne razlike u zadovoljstvu brakom

Istraživači bračnih odnosa uglavnom se slažu da muškarci i žene doživljavaju brak na različite načine. Još 1972., Jesse Bernard, istaknuta istraživačica obiteljskih odnosa, rekla je kako u svakoj bračnoj zajednici postoje dva braka; njegov i njen; a njegov je bolji od njenog (Jackson, Miller, Oka i Henry, 2014). Od tada, mnoga istraživanja bavila su se upravo razlikama doživljavanja zadovoljstva brakom, no iako često istraživano, pitanje još uvijek nije

dobilo sasvim jasan odgovor. Rezultati istraživanja provedenih u SAD (Fowers, 1991), Italiji (Rosnati i Ranieri, 2000), Japanu (Kitamura i suradnici, 1998) i Kini (Shek, 1995) pokazuju manje zadovoljstvo brakom kod žena nego kod njihovih bračnih partnera. Ipak, razlike nisu potvrđene nekim drugim istraživanjima; u SAD (Kurdek, 1998), te u Hrvatskoj (Čudina-Obradović i Obradović, 2001). Također, metaanaliza Jacksona i sur. (2014), u koju je uključeno 226 nezavisnih uzoraka s preko 100,000 sudionika, pokazuje kako su žene u prosjeku nezadovoljnije brakom, no da su pronađene razlike u prosječnom zadovoljstvu brakom male. Nadalje, kada su se uzorci analizirali tako da se isključe oni klinički, efekt je reduciran i više nije bio statistički značajan. Autori zaključuju da ne postoji značajna rodna razlika u zadovoljstvu brakom kada se iz uzorka isključe parovi koji su uključeni u terapiju, što potkrepljuju i nalazima dijada gdje članovi para pokazuju slične razine zadovoljstva ili nezadovoljstva. Pronađena mala, značajna razlika kada se analiza vršila na ne-dijadnim uzorcima, može ukazivati i na sklonost nezadovoljnijih žena da sudjeluju u upitnicima vezanima uz bračne odnose (Jackson i sur., 2014). Zbog mnogih oprečnih nalaza ovo područje ostaje zanimljivo za istraživače koji pokušavaju objasniti što je uopće u podlozi rodni razlika doživljaja zadovoljstva brakom.

U svim kulturama, od ranog djetinjstva, muškarci i žene izloženi su različitim načinima socijalizacije. Zbog toga razvijaju različita uvjerenja, očekivanja i potrebe koje prenose i u bračne odnose. Primjerice, žene su više od muškaraca usmjerene na partnerske odnose i važnija im je emocionalna povezanost s partnerom (Acitelli i Young, 1996; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Evolucijska psihologija potrebu za davanjem i primanjem zaštite i emocionalnu brigu objašnjava osnovnom biološkom potrebom za reprodukcijom gena i brigom o potomstvu. Uz to što najčešće preuzimaju veću brigu o djeci, žene u pravilu u braku upravljaju emocionalnom dinamikom odnosa i emocionalno podržavaju muža. Generalno su svjesnije emocionalne kvalitete odnosa i vjerojatnije je da će nadgledati bračne interakcije i reagirati na svaku promjenu koja narušava stanje (Jackson i sur., 2014). Kiecolt-Glaser i Newton (2001) nalaze da žene bolje interpretiraju emocionalne poruke svojih supružnika, češće razmišljaju o odnosu, te intenzivno proživljavaju svako negativno ponašanje. Osim interpretacija i upravljanja emocionalnim dijelom odnosa, postoje i rodne razlike u ponašanjima vezanim uz razvoj i očuvanje bliskih odnosa. U slučaju sukoba ili doživljaja niske bračne kvalitete, kad je njihov odnos ugrožen, žene doživljavaju snažniju neugodu nego muškarci. Najčešće prve izražavaju nezadovoljstvo zbog ugroženih odnosa i traže bračnu terapiju, te prve iniciraju razvod (Jackson i sur., 2014). Posljedično, čini se da je

za žene zadovoljstvo brakom povezano s većim posljedicama nego za muškarce; kako u količini doživljenog stresa, tako i u količini doživljene sreće (Kiecolt-Glaser i Newton, 2001). Rezultati svih nabrojanih različitosti možda su u podlozi nalaza o nižem zadovoljstvu brakom kod žena.

Roditeljska ponašanja

Roditelji su prve osobe s kojima dijete stvara socijalne veze i osobe koje imaju najvažniju ulogu u djetetovom razvoju. Kroz povijest su se roditeljske odgojne prakse mijenjale i doživljaj roditeljstva ovisio je o povijesnom razvoju, religiji i različitim socijalnim i političkim utjecajima (Holden, 2010). Danas naše shvaćanje roditeljstva obuhvaća nekoliko kategorija poput doživljaja roditeljstva, roditeljske skrbi, stilova roditeljstva te roditeljskih ponašanja. Posljednje se odnosi na namjerne postupke i aktivnosti koje roditelj provodi kako bi pomagao i usmjeravao djetetov razvoj i osigurao zaštitu i brigu za djetetov život (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Unatoč činjenici da je roditeljsko ponašanje od primarne važnosti za dječji razvoj, relativno se malen broj radova bavio čimbenicima koji utječu na ponašanje roditelja prema vlastitoj djeci. Prije 1980-ih, malo se istraživanja uopće i bavilo obiteljima kao cjelinom. Postoje istraživanja o majčinim i o očevim ulogama u razvoju djece i ona o posljedicama i uzrocima bračnog nezadovoljstva ali se obitelj kao cjelina nije proučavala. Jay Belski jedan je od prvih istraživača koji su u fokus zanimanja doveli obitelj i pokušali opisati mnoge odrednice roditeljstva promatrajući ga kao dio života obitelji (Gable, Belsky i Crnic, 1992). Postoje mnogi faktori koji utječu na ponašanje, a Belsky (1984) predlaže tri centralne kategorije po kojima ih možemo podijeliti: prvo, psihološki resursi roditelja; drugo, karakteristike djeteta i treće, kontekstualni izvori stresa i podrške. Njegov model spada među najistaknutije modele roditeljstva koji razmatraju ovo područje. Oslanja se na Bronfenbrennerovu teoriju ekoloških sustava (Belsky, 1980) koja govori o tome kako je ponašanje pod utjecajem mnogih razina konteksta u kojem se odvija. Belsky pretpostavlja da individualne karakteristike roditelja (obuhvaćaju rod, osobine ličnosti, razvojnu povijest te znanja i vjerovanja o dječjem razvoju) imaju najsnažniji, a osobine djeteta (dob, spol, sposobnosti i karakteristike temperamenta) najslabiji utjecaj na roditeljsko ponašanje. Okolinski čimbenici, prema Belskom, obuhvaćaju različite kontekstualne izvore stresa i podrške među kojima je najznačajniji brak (Belsky, 1984).

Svi opisani čimbenici dovode do različitih roditeljskih ponašanja i postupanja. Varijacije u tim ponašanjima najčešće se opisuju putem tri bipolarne dimenzije: prihvaćanje

naspram odbacivanja djeteta, čvrsta naspram slabe kontrole djetetovih ponašanja te psihološka kontrola naspram podržavanja djetetove autonomije (Barber, Stolz i Olsen, 2005). Ove dimenzije se još nazivaju i *emocionalnost, bihevioralna i psihološka kontrola*. Emocionalnost se odnosi na prirodu afektivnog odnosa između roditelja i djeteta, a kontrola na postupke koje roditelji primjenjuju s ciljem promjene unutarnjeg stanja i ponašanja djeteta (Barber, 1996). U ovom radu polazimo od pristupa koji razlikuje dimenziju *pozitivnih* od dimenzije *negativnih* aspekata roditeljskog ponašanja (Kuterovac-Jagodić, Keresteš i Brković, 2013), a dijelom se podudara s prethodno spomenute tri dimenzije. *Pozitivne aspekte* tj. *aspekte roditeljske podrške* čine: emocionalna toplina, prihvaćanje djeteta, nadzor, discipliniranje utemeljeno na postavljanju granica, objašnjavanje pravila i važnosti njihova pridržavanja, poznavanje boravišta i kretanja djeteta i dosljednost. Ti aspekti poklapaju se s prvom dimenzijom američkih autora (*emocionalnost*), ali zahvaćaju i dio dimenzije *bihevioralne kontrole*. Dimenzija *negativnog* roditeljskog ponašanja, nazvana i dimenzijom *restriktivne kontrole*, dobro se poklapa s dimenzijom *psihološke kontrole*, a obuhvaća ljutnju, neprijateljstvo i odbacivanje djeteta te strogo discipliniranje, koje uključuje prisilu, kao i verbalno te tjelesno kažnjavanje. Istraživanje Keresteš, Brković, Kuterovac Jagodić i Greblo (2012) pronalazi da *popustljivost*; kao zasebna dimenzija roditeljskog ponašanja koja označava roditeljevo udovoljavanje dječjim željama; obuhvaća mali dio dimenzije *bihevioralne kontrole*.

Razlike u roditeljskom ponašanju majki i očeva

Odgovor na pitanje razlikuju li se majke i očevi u roditeljskom ponašanju nije jednoznačan niti jednostavan, dijelom i zbog mijenjanja trendova roditeljstva i obiteljskih dinamika. Istraživanja do 90-ih godina prošlog stoljeća bila su velikim dijelom bazirana na roditeljskom ponašanju majki, a o roditeljstvu očeva prikupljalo se znatno manje podataka. Gledano s povijesne strane, tradicionalno je brigu o djeci u obitelji preuzimala žena, dok je muškarac radio i financijski uzdržavao obitelj. S uključenjem žena na tržište rada došlo je do uslozňavanja uloga roditelja i danas, u suvremenim obiteljskim zajednicama postoji ravnopravnija podjela partnerskih i roditeljskih obaveza. McMunn, Martin, Kelly i Sacker (2015) nalaze da u posljednjih nekoliko desetljeća dolazi do porasta učešća u odgoju i količine vremena koje očevi provode s djecom. Istraživanja uloge očeva na razvoj djece pokazuju njihovu važnost i komplementarnosti uloga u brizi i interakciji s djetetom, naglašavajući drugačije oblike te interakcije (Cabrera, Fitzgerald, Bradley i Roggman, 2014).

Oba roditelja imaju vlastite, sebi svojstvene doprinose odgoju i unatoč sve većoj fleksibilnosti tih uloga, za sad se čini da očevi ostaju prvenstveno pomagači, a majke i dalje preuzimaju veću ulogu u odgoju djece. Majke općenito provode više vremena s djecom, odnosno procijenjeno je da očevi provode 67% vremena majčinog angažmana u tjednu, a 87% vikendom (Cabrera, Tamis-LeMonda, Bradley, Hofferth i Lamb, 2000). Naravno, taj angažman se dramatično mijenja kada se radi o netradicionalnim obiteljima ili očevima samcima. Općenito, i majke i očevi su sposobni za pokazivanje topline, ali i za discipliniranje djece. Također, razlikuje se i vrijeme provedeno u specifičnim roditeljskim ponašanjima (Majdandžić, de Vente i Bögels, 2016). Očevi manje vremena provode u didaktičkim i verbalnim igrama (Holden, 2010), ali su općenito zaigraniji kada je riječ o fizičkoj igri, poticanju fizičke aktivnosti, sportovima i slično (Majdandžić, de Vente i Bögels, 2016). S majkama se povezuje pružanje njege, responzivnije su na promjene u dječjoj igri, vjerojatnije je da će objašnjavati pravila i komunicirati s djetetom (Holden, 2010; Majdandžić, de Vente i Bögels, 2016). Majke od najranije dječje dobi preuzimaju ulogu primarnog skrbnika i provode s djetetom više vremena u interakciji. One su njegovateljice, pružaju informacije i podršku, sudjeluju u uključivanju u vršnjačke grupe i obavljaju kućanske poslove vezane uz brigu o djetetu. Kako dijete prelazi iz dojenačke dobi u djetinjstvo i adolescenciju, uključenost očeva opada i ostaje najviše vezana uz kontekst igre, hobija, provođenja slobodnog vremena baveći se zajedničkim interesima. Iako je vrijeme uključeno u interakciju s djecom manje, ipak je važno napomenuti kako i očevi igraju vrlo važnu ulogu u odrastanju i odgoju djece; te da sva novija istraživanja o uključenosti očeva u odgoj pokazuju pozitivne efekte na dobrobit djece (Majdandžić, de Vente i Bögels, 2016; Cabrera, Shannon i Tamis-LeMond, 2007; Cabrera i sur., 2000).

Osim razlika u vrstama aktivnosti, majke i očevi razlikuju se i u kvaliteti odnosa s djecom. U istraživanju koje su provele Sočo i Keresteš (2011), majke iskazuju općenito više pozitivnog roditeljstva od očeva, a na dimenzijama negativnog roditeljstva ne pronalaze razlike. Prisjećajući se tri dimenzije roditeljskog ponašanja (*emocionalnost, bihevioralna i psihološka kontrola*) možemo reći da empirijski podaci pokazuju da majke iskazuju veće prihvaćanje i emocionalnu toplinu prema djeci tijekom čitavog ranog i kasnog djetinjstva, te adolescencije (Holden, 2010). Nalazi vezani za dimenziju kontrole, kao aspekta negativnog roditeljstva, još uvijek su nedosljedni i zahtijevaju daljnja istraživanja, međutim neki radovi ukazuju na veću majčinu sklonost psihološkoj kontroli djeteta (Keresteš, 2001).

Sociodemografski faktori su također povezani s roditeljskim ponašanjem (Holden, 2010). Pronađeno je da je dob majke povezana sa stimulirajućim, pozitivnijim interakcijama s djetetom i strukturiranjem okoline za djetetov razvoj. Starije majke to čine uspješnije od adolescentica ili majki u ranim 20-im godinama, no razlika nije pronađena kod ponašanja vezanih za brigu o djetetovim potrebama i iskazivanju topline (Holden, 2010). Kod starijih očeva, Parke (2002) izvještava o većem zadovoljstvu roditeljskom ulogom i o većem stupnju prihvaćanja djece. Što se tiče obrazovanja roditelja, obrazovanije majke u većoj mjeri prihvaćaju djecu, strpljivije razgovaraju s njima, imaju širok krug tema o kojima komuniciraju s djecom i manje su kontrolirajuće; dok muševci takvih supruga manje psihološki kontroliraju djecu (Keresteš, 2001). Promatrajući povezanost roda i dobi djeteta na roditeljska ponašanja, najviše pozitivnih nalaza utjecaja postoji u dojenačkoj dobi. Nalazi se da majke više pričaju i osmjehuju se djevojčicama, a očevi više pažnje upućuju sinovima, posebno ako se radi o prvorođenom djetetu (Lamb, 1977). Istraživanja na starijoj djeci nisu polučila značajnije rezultate. Ipak, istraživanje Keresteš (2001) pokazuje kako su i očevi i majke skloniji čvršćoj kontroli, kako bihevioralnoj tako i psihološkoj, dječaka; a prema djevojčicama iskazuju nešto više prihvaćajućeg ponašanja i emocionalnosti.

Roditeljsko ponašanje je kompleksan i širok pojam oko kojeg postoji puno istraživačkog i laičkog interesa, a u ovom radu će biti istraženo preko djelovanja zadovoljstva brakom.

CILJEVI, PROBLEMI I HIPOTEZE

Ciljevi ovog istraživanja bili su istražiti postoje li razlike u zadovoljstvu brakom između muškaraca i žena, utvrditi razlike u roditeljskim ponašanjima očeva i majki te provjeriti odnos zadovoljstva brakom i roditeljskih ponašanja majki i očeva.

Sukladno tome, formulirana su tri istraživačka problema:

1. Utvrditi razlikuju li se majke i očevi djece osnovnoškolske dobi u zadovoljstvu brakom.
2. Utvrditi razlike u korištenju pozitivnih i negativnih aspekata roditeljskih ponašanja kod majki i očeva.
3. Ispitati odnos zadovoljstva u braku i korištenja pozitivnih i negativnih roditeljskih ponašanja majki i očeva.

Hipoteze:

1. Očekujemo da će očevi biti zadovoljniji brakom od majki.
2. Očekujemo da će majke postizati više rezultate na dimenzijama pozitivnog roditeljstva od očeva, dok na dimenzijama negativnog roditeljstva neće biti značajnih razlika.
3. Očekujemo da će zadovoljstvo brakom značajno predviđati roditeljska ponašanja majki i očeva i to:
 - a) I kod majki i kod očeva će veće zadovoljstvo brakom predviđati veću izraženost korištenja pozitivnih roditeljskih ponašanja.
 - b) I kod majki i kod očeva će veće zadovoljstvo brakom predviđati manju izraženost korištenja negativnih roditeljskih ponašanja.

METODOLOGIJA

Postupak i uzorak

Podaci su prikupljeni 2005. godine u sklopu velikog projekta „Odrednice roditeljskog ponašanja“ koji je trajao od 2002. do 2006.godine pod vodstvom dr.sc.Goranke Lugomer Armano (broj projekta pri Ministarstvu znanosti i obrazovanja : 0130469). Putem osnovnih škola u 10 gradova Hrvatske (Zagreb, Novi Marof, Koprivnica, Sisak, Pakrac, Slavonski Brod, Osijek, Rijeka, Sinj, Split), kontaktirano je 1988 obitelji. Pisma roditeljima su poslana preko djece, učenika 5. do 8. razreda, a od kontaktiranih obitelji na sudjelovanje u istraživanju odlučilo se njih 1093 (55% odaziv). Od tih obitelji, podatke je poslalo 1029 majki, te 885 očeva. Razlika u broju majki i očeva odražava sudjelovanje samo jednog roditelja u pojedinim obiteljima. Istraživanje je bilo anonimno, a podaci roditelja i djece upareni su preko obiteljskih šifri. Roditelji su svoje upitnike nezavisno ispunjavali kod kuće i pod obiteljskom šifrom u omotnicama bez oznaka po djeci vraćali u školu.

Mjerni instrumenti

U ovom radu analizirani su podaci prikupljeni upitnikom sociodemografskih varijabli, Upitnikom roditeljskog ponašanja, te odmjereni česticom Ukupnog zadovoljstva u braku.

Demografski podaci

Podaci o dječjoj dobi i spolu prikupljeni su općim upitnikom od djece. Podatke o obrazovanju roditelja i godinama u braku dali su roditelji putem sociodemografskog upitnika. Stupanj obrazovanja označavao se na skali pri čemu su vrijednosti značile: 1 – *osnovna škola*, 2 – *srednja škola* i 3 – *viša škola*, 4 – *fakultet*, 5 – *magisterij i doktorat*. Detaljniji prikaz podataka nalazi se u Prilozima 2 i 3.

Zadovoljstvo bračnim odnosom

Zadovoljstvo brakom odmjereni je jednom česticom („Gledano sveukupno, koliko ste zadovoljni svojim bračnim odnosom“) na koju se odgovaralo na skali Likertovog tipa od 6 stupnjeva gdje 0 označava izrazito nezadovoljstvo, a 5 izrazito zadovoljstvo brakom.

Upitnik roditeljskog ponašanja URP

URP, autorica Kuterovac Jagodić, Keresteš, Lugomer-Armano i Brković (2005) sadrži 33 čestice kojima se mjeri roditeljsko ponašanje. Može se koristiti za procjenu od strane djece ili samoprocjenu roditelja. Upitnik su ispunjavali majka i otac svatko za sebe. Zadatak sudionika je da na skali od 1 (uopće nije točno za mene) do 4 (u potpunosti je točno za mene) procijene koliko je pojedina tvrdnja točna za njih same, ili, u slučaju procjene djeteta, točna za pojedinog roditelja. Primjenom URP dobivamo rezultate na 6 subskala roditeljskog ponašanja: prihvaćanje (5 čestica, npr.: „Pružam djetetu utjehu i razumijevanje kada je uznemireno.“), pozitivna disciplina (5 čestice, npr.: „Objašnjavam djetetu posljedice njegova ponašanja.“) i nadzor (5 čestica, npr.: „Obično znam kada će dijete u školi pisati test ili odgovarati.“), odbacivanje (7 čestica, npr.: „Voljela/volio bih da je moje dijete drugačije.“) i negativna disciplina (7 čestica, npr.: „Pljusnem dijete kada se loše ponaša.“), te popustljivost (4 čestice, npr.: „Dijete me lako nagovori na ono što želi.“).

Rezultati koji se dobivaju na 6 subskala roditeljskog ponašanja, grupiraju se u dvije dimenzije: Za očeve, Pozitivno roditeljstvo objašnjava 49.46% varijance (zasićenja na skalama *Prihvaćanja*, *Nadzor* i *Pozitivna disciplina*), a Negativno roditeljstvo 24.96%

varijance roditeljskog ponašanja (zasićenja na skalama *Negativne discipline* i *Odbijanja*). Za majke, Pozitivno roditeljstvo objašnjava 47.39% varijance, a Negativno roditeljstvo 25.03% varijance roditeljskog ponašanja. Skala *Popustljivosti* je samostalna i nije uključena ni u jednu širu dimenziju i u ovom ju istraživanju nismo koristili. Viši rezultat na skali Pozitivnog roditeljstva ukazuje na to da roditelj u većoj mjeri izražava toplinu i bliskost prema djetetu, da prihvaća dijete, da je bolje upoznat s djetetovim kretanjem i obavezama, te da češće za discipliniranje koristi podržavajuće, dobro argumentirane postupke. Viši rezultat na skali Negativnog roditeljstva ukazuje na to da roditelj u većoj mjeri koristi stroge, odbijajuće i neprijateljske mjere discipliniranja, većinom ne zadovoljava njegove potrebe i pokazuje hladnoću prema djetetu. Rezultati na svakoj subskali kao i na širim dimenzijama formiraju se kao prosjeci sume bodova postignutih na ljestvicama odnosno česticama i kreću se u rasponu 1–4. Koeficijenti pouzdanosti tipa unutarne konzistencije (Cronbachov α) su zadovoljavajući i kreću se u rasponu viših vrijednosti. Za majčine samoprocjene i za očeve samoprocjene iznose redom: .84 i .87 za Pozitivno roditeljstvo (14 čestica) i .80, i .80 za Negativno roditeljstvo (15 čestica).

REZULTATI

Preliminarna analiza podataka

Prije dobivanja odgovora na postavljene probleme, u cilju što boljeg upoznavanja s rezultatima, provedene su preliminarne analize. Normalnost distribucije svih kontinuiranih prediktorskih i kriterijskih varijabli provjerena je Kolmogorov-Smirnovljevim testom. Rezultati testova nalaze se u Prilogu 4. Sve varijable statistički su značajno odstupale od normalne distribucije, što je i očekivano na velikim uzorcima, s obzirom na to da osjetljivost Kolmogorov-Smirnov testa raste s brojem sudionika. Kada uzorak sadrži više od 300 sudionika, normalnosti distribucija može se provjeriti korištenjem indeksa zakrivljenosti i spljoštenosti (Kim, 2013). Kline (2005) navodi kako su ekstremna odstupanja zakrivljenosti ona veća od 3, a odstupanja spljoštenosti ona veća od 10. Sve vrijednosti zakrivljenosti i spljoštenosti manje su od zadanih graničnih vrijednosti (Prilog 1), te je za obradu podataka opravdano koristiti parametrijske postupke.

Analiza rodnih razlika u zadovoljstvu brakom

Kako bi se utvrdile razlike među očeva i majki u zadovoljstvu bračnim odnosom (deskriptivne vrijednosti navedene u Tablici 1), provedeni su t-testovi za zavisne uzorke. Kao mjera veličine efekta korišten je Cohenov d . Provedenim t-testovima utvrđeno je da su očevi statistički značajno zadovoljniji brakom nego majke ($t(773) = -3.96; p < .001$). Efekt je male veličine ($d = .143$).

Analiza rodnih razlika u korištenju pozitivnih i negativnih roditeljskih ponašanja

Kako bismo odgovorili na drugi problem, provjerili smo postojanje li razlike između očeva i majki na mjerama roditeljskog ponašanja. Prema modelu Belskog (1984), roditeljska ponašanja nisu nezavisna i roditelji međusobno utječu na roditeljsko ponašanje jedan drugoga. Kako roditelji iz našeg uzorka izvještavaju o svom ponašanju prema istom djetetu, razlike smo provjerili t-testovima za zavisne uzorke. Majke statistički značajno više no očevi primjenjuju pozitivna roditeljska ponašanja ($t(841) = 17.42; p < .001$). Efekt je srednje do velike veličine ($d = .600$). Utvrđeno je i da očevi statistički značajno više nego majke primjenjuju negativna roditeljska ponašanja ($t(839) = -2.07; p = .039$), uz malu veličinu efekta ($d = .071$).

Također su provjerene i razlike u izraženosti korištenja pozitivnih i negativnih roditeljskih ponašanja, *zasebno* za majke i očeve. Razlike su provjerene t-testom za zavisne uzorke. Majke primjenjuju statistički značajno više pozitivnih ($M = 3.45; SD = 0.37$) nego negativnih ($M = 1.77; SD = 0.44$) roditeljskih ponašanja ($t(1013) = 81.24; p < .001$). Efekt je izrazito snažan ($d = 2.55$). Očevi također primjenjuju statistički značajno više pozitivnih ($M = 3.17; SD = 0.44$) nego negativnih ($M = 1.80; SD = 0.43$) roditeljskih ponašanja ($t(863) = 57.09; p < .001$). Efekt je izrazito snažan ($d = 1.94$).

Roditeljska ponašanja i socio-demografske karakteristike roditelja i djece

Uvidom u interkorelacijske matrice (tablica 2) uočavamo da je veća izraženost pozitivnih roditeljskih ponašanja kod *majki* povezana s mlađom dobi djeteta ($r = -.095; p < .01$) i majčinim većim zadovoljstvom brakom ($r = .249; p < .001$); a veća izraženost negativnih roditeljskih ponašanja povezana s muškim spolom djeteta ($r = -.121; p < .01$), nižim stupnjem obrazovanja ($r = -.140; p < .001$) i manjim zadovoljstvom brakom ($r = -.165, p < .001$). Pozitivno i negativno roditeljsko ponašanje majki negativno su povezani ($r = -.313, p < .001$).

Veća izraženost pozitivnih roditeljskih ponašanja očeva povezana je s mlađom dobi djeteta ($r = -.091$; $p < .01$), višom dobi očeva ($r = -.093$; $p < .01$), manje godina provedenih u braku ($r = -.073$; $p < .05$), te većim zadovoljstvom brakom ($r = .386$; $p < .001$). Veća izraženost negativnih roditeljskih ponašanja očeva povezana je s muškim spolom djeteta ($r = -.110$; $p < .01$) te s manjim zadovoljstvom brakom ($r = -.229$; $p < .01$). Kod očeva se također pronalazi negativna povezanost pozitivnih i negativnih roditeljskih postupaka ($r = -.330$; $p < .001$).

Regresijska analiza

Kako bi se ustanovilo *predviđa* (u daljnjem tekstu izraz predviđanje valja shvatiti u strogo statističkom smislu jer ne implicira uzročno posljedičnu vezu) li zadovoljstvo brakom statistički značajno roditeljska pozitivna i negativna ponašanja, provedene su četiri višestruke hijerarhijske linearne regresijske analize . Dvije regresijske analize odnosile su se na očeve – jedna je kao kriterij koristila pozitivna roditeljska ponašanja, a druga negativna roditeljska ponašanja. Dvije analize odnosile su se pak na majke, također jedna s kriterijem pozitivnih, a druga negativnih roditeljskih ponašanja majke. U svim regresijama kontrolirao se doprinos onih varijabli koje imaju statistički značajnu korelaciju s bilo kojim od četiri kriterija (interkorelacije su prikazane u tablici 1). Kontrolne varijable unesene su u regresiju u prvom koraku, dok je u drugom koraku dodan prediktor zadovoljstva brakom.

Kontrolne varijable uključuju nominalnu varijablu spola djeteta, dob djeteta i godine trajanja braka mjerene na preciznosti od pola godine, te dob roditelja mjerenu na preciznosti od pune godine. Također je uključen stupanj obrazovanja roditelja.

Tablica 1

Interkorelacije varijabli uključenih u regresijske analize s kriterijskim varijablama roditeljskih pozitivnih i negativnih ponašanja majke (n = 1029) i oca (n=885)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1. Spol djeteta ^a	1	-.025	.046	-.019	-.008	.02	.027	-.110**
2. Dob djeteta	-.025	1	.135***	.023	.175***	-.001	-.091**	-.021
3. Dob roditelja	.004	.164***	1	.168***	.588***	-.047	-.093**	.015
4. Stupanj obrazovanja roditelja	.027	.013	.265***	1	.012	-.014	.000	-.023
5. Godine u braku	-.025	.145***	.550***	-.016	1	.043	-.073*	.043
6. Ukupno zadovoljstvo bračnim odnosom	-.025	-.059	-.076*	-.040	.076*	1	.386***	-.229**
7. Roditeljska pozitivna ponašanja	.041	-.095**	-.017	.048	-.020	.249***	1	-.330***
8. Roditeljska negativna ponašanja	-.121**	-.033	-.060	-.140***	-.034	-.165***	-.313***	1

Legenda: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Ispod dijagonale su povezanosti varijable za majke, a iznad dijagonale za očeve.

a U varijabli spola djeteta dječaci su kodirani manjim, a djevojčice većim brojem.

Tablica 2

Rezultati hijerarhijskih višestrukih linearnih regresijskih analiza – predviđanje pozitivnih i negativnih roditeljskih ponašanja majki i očeva zadovoljstvom brakom, uz kontrolu relevantnih varijabli

	Majke				Očevi			
	Poz. roditeljska ponašanja		Neg. roditeljska ponašanja		Poz. roditeljska ponašanja		Neg. roditeljska ponašanja	
	1. korak	2. korak	1. korak	2. korak	1. korak	2. korak	1. korak	2. korak
Spol djeteta (β)	.034	.040	-.118***	-.121***	.033	.018	-.121***	-.112**
Dob djeteta (β)	-.107**	-.091**	-.024	-.034	-.072	-.075*	-.027	-.024
Dob roditelja (β)	.007	.063	.030	-.006	-.077	-.037	.008	-.017
Obrazovanje roditelja (β)	.041	.034	-.123***	-.119***	.017	.011	-.027	-.024
Godine u braku (β)	-.033	-.090**	-.060	-.023	-.024	-.058	.045	.066
Zadovoljstvo brakom (β)	/	.282***	/	-.183***	/	.405***	/	-.253***
R	.129	.305	.172	.249	.130	.434	.134	.285
R ²	.017	.093	.030	.062	.017	.179	.018	.081
R ² (prilagođeni)	.011	.086	.024	.055	.010	.173	.011	.074
F	2.70*	13.64***	4.86***	8.73***	2.49*	26.14***	2.60*	10.57***
df	5, 796	6, 795	5, 794	6, 793	5, 718	6, 717	5, 717	6, 716
ΔR^2		.077		.032		.162		.064
ΔF		67.18***		27.28***		141.95***		49.52***
df (od ΔF)		1, 795		1, 793		1, 717		1, 716

Legenda: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

β – standardizirani regresijski beta koeficijenti, R – koeficijent višestruke korelacije, R² – koeficijent determinacije, R² (prilagođen) – prilagođeni koeficijent determinacije, F – F-omjer analize varijance, df – stupnjevi slobode F-omjera, ΔR^2 – razlika koeficijenta determinacije između prvog i drugog koraka regresije, ΔF – F-omjer promjene objašnjene varijance između prvog i drugog koraka regresije.

Predikcija pozitivnih roditeljskih ponašanja majki

U tablici 2 prikazani su rezultati provedenih regresijskih analiza. U regresiji kojom se predviđaju pozitivna roditeljska ponašanja majki, u prvom koraku regresije kao značajan prediktor izdvaja se dob djeteta ($\beta = -.107, p < .01$). Daljnje uvrštavanje zadovoljstva bračnim odnosom rezultiralo je statistički značajnim povećanjem količine ukupne objašnjene varijance ($F(1, 795) = 67.18; p < .001$). Objašnjeno je 7.7% varijance više nego prije uvrštavanja zadovoljstva brakom ($\Delta R^2 = .077$). Ukupno je objašnjeno 9.3% varijance (8.6% nakon prilagodbe). U drugom koraku osim dobi djeteta, kao značajni prediktor ističu se i godine u braku ($\beta = -.090, p < .01$). Zadovoljstvo brakom statistički značajno predviđa pozitivna roditeljska ponašanja majke, uz kontrolu spola i dobi djeteta, obrazovanja roditelja i trajanja braka ($\beta = .282; p < .001$). Možemo zaključiti kako majke mlađe djece i one majke koje su kraće u braku, te one koje imaju *veće zadovoljstvo brakom*, imaju veću tendenciju korištenja pozitivnih roditeljskih ponašanja.

Predikcija negativnih roditeljskih ponašanja majki

U prvom koraku kao značajni prediktori su se pokazali spol djeteta i obrazovanje roditelja. Daljnje uvrštavanje zadovoljstva bračnim odnosom rezultiralo je statistički značajnim povećanjem količine objašnjene varijance ($F(1, 793) = 27.28; p < .001$). Objašnjeno je 3.2% varijance više nego prije uvrštavanja zadovoljstva brakom ($\Delta R^2 = .032$). U drugom koraku je objašnjeno ukupno 6.2% varijance (5.5% nakon prilagodbe). U oba koraka regresije spol djeteta ($\beta_1 = -.118, p < .001; \beta_2 = -.121, p < .001$) i obrazovanje majke ($\beta_1 = -.123, p < .001; \beta_2 = -.119, p < .001$) pokazali su se značajnim prediktorima. Zadovoljstvo brakom statistički značajno predviđa negativna roditeljska ponašanja majke, uz kontrolu spola i dobi djeteta, obrazovanja roditelja i trajanja braka ($\beta = -.183; p < .001$), tako da *manje zadovoljstvo brakom*, muški spol djeteta i niže obrazovanje majke predviđaju veću izraženost korištenja negativnih roditeljskih ponašanja.

Predikcija pozitivnih roditeljskih ponašanja očeva

U regresiji kojom se predviđaju pozitivna roditeljska ponašanja očeva, u prvom koraku niti jedna varijabla nije se pokazala značajnom za predikciju pozitivnog roditeljskog ponašanja. Uvrštavanje zadovoljstva bračnim odnosom rezultiralo je statistički značajnim povećanjem količine objašnjene varijance ($F(1, 717) = 141.95; p < .001$). Objasnjeno je 16.2% varijance više nego prije uvrštavanja zadovoljstva brakom ($\Delta R^2 = .162$). U drugom koraku regresijske analize, kao značajna ističe se varijabla dobi djeteta ($\beta = -.075, p < .05$), te je ukupno objašnjeno 17.9% varijance (17.3% nakon prilagodbe). Zadovoljstvo brakom statistički značajno predviđa pozitivna roditeljska ponašanja oca, uz kontrolu spola i dobi djeteta, obrazovanja roditelja i trajanja braka ($\beta = .405; p < .001$), tako da *veće zadovoljstvo brakom* i mlađa dob djeteta predviđaju veću izraženost korištenja pozitivnih roditeljskih ponašanja očeva.

Predikcija negativnih roditeljskih ponašanja očeva

U prvom koraku značajnim se pokazala varijabla spola djeteta ($\beta = -.121, p < .001$), a daljnje uvrštavanje zadovoljstva bračnim odnosom rezultiralo je statistički značajnim povećanjem količine objašnjene varijance ($F(1, 716) = 49.52; p < .001$). Objasnjeno je 6.4% varijance više nego prije uvrštavanja zadovoljstva brakom ($\Delta R^2 = .064$). U drugom koraku je objašnjeno 8.1% varijance (7.4% nakon prilagodbe). Zadovoljstvo brakom statistički značajno predviđa negativna roditeljska ponašanja oca, uz kontrolu spola i dobi djeteta, obrazovanja roditelja i trajanja braka ($\beta = -.253; p < .001$), tako da *manje zadovoljstvo brakom* i muški spol djeteta predviđaju veću izraženost korištenja negativnih roditeljskih ponašanja.

RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati postoje li rodne razlike u zadovoljstvu brakom roditelja djece osnovnoškolske dobi, provjeriti razlikuju li se majke i očevi u korištenju različitih roditeljskih ponašanja, te kontrolirajući za efekte dobi roditelja, spola i dobi djeteta, obrazovanja i godina u braku, provjeriti mogućnost predikcije pozitivnih i negativnih roditeljskih postupaka zadovoljstvom brakom.

Prvi problem bio je provjeriti razliku među majkama i očevima u zadovoljstvu brakom. Na temelju rezultata ranijih istraživanja očekivali smo da će se oni razlikovati u zadovoljstvu brakom, te da će očevi biti zadovoljniji. U svrhu odgovaranja na ovaj problem, proveli smo t-testove za zavisne uzorke. Razlog korištenja t-testova za zavisne uzorke leži u tome što, iako nismo promatrali bračnu zajednicu kao cjelinu i zanimalo nas je zapravo hoće li očevi biti generalno zadovoljniji od majki, roditelji iz našeg uzorka ipak nisu posve nezavisni jer procjenjuju iste brakove. Rezultati potvrđuju hipotezu ali nađeni efekt je male izraženosti. Ovakvi rezultati su očekivani, te je moguće da zbog same veličine uzorka dolazi do pojave ove razlike. Metaanaliza Jacksona i sur. (2014) pokazala je slične veličine efekata, te, kada se koristila dijada kao jedinica analize, nije pronađena spolna razlika zadovoljstva brakom supružnika u istom braku. Čini se kako čvrsto uvriježeno mišljenje o velikim razlikama zadovoljstva brakom nije sasvim opravdano. Ipak, naše očekivanje o razlici u zadovoljstvu brakom majki i očeva temeljili smo na rezultatima brojnih istraživanja kojima je utvrđeno kako su u najvećem broju slučajeva žene manje zadovoljne brakom, a za to postoje mnogi razlozi kao što su stupanj opterećenosti žena u obitelji i na radnom mjestu, te niža očekivanja i ulaganja od strane muškaraca (Karney i Bradbury, 1995). Prema Obradović i Čudina-Obradović (2000), žene su emocionalnije i više usmjerene na očuvanje partnerskog odnosa, a muškarci više emocionalno nezavisni i individualistički usmjereni. Do ovakvih razlika u važnosti emocionalne povezanosti i odnosa s partnerom dolazi zbog razlika u socijalizaciji tijekom odrastanja. Zbog usmjerenja na sam odnos i boljeg uočavanja problema u njemu, žene snažnije reagiraju na emocionalne promjene koje su prijetnja bračnom odnosu, o njima razmišljaju i na njih intenzivno emocionalno reagiraju (Kiecolt-Glaser i Newton, 2001), što je još jedno od mogućih objašnjenja većeg nezadovoljstva brakom kod žena. Fowers (1991) je potvrdio

rezultate koji pokazuju da su muškarci nešto zadovoljniji svojim brakom nego žene, te postulirao da brak pozitivnije utječe na psihološko zdravlje muškaraca nego žena. Muškarci i žene se razlikuju u mišljenjima, stavovima, emocijama, motivaciji i socijalnim interakcijama. Cross i Madson (1997) nalaze da su upravo te razlike razlog da muškarci doživljavaju veće, a žene manje zadovoljstvo odnosom. Razlog nalaza malog efekta u ovom istraživanju možda leži u tome što muškarci i žene doživljavaju kvalitativno drugačije poteškoće u braku ali te poteškoće slično utječu na zadovoljstvo brakom. Primjerice, muževi izvještavaju o većem pritisku u balansiranju poslovne i obiteljske uloge, te o nemogućnosti razumijevanja emocionalnih i komunikacijskih potreba supruga. Takvi nalazi možda dovode do toga da supružnici doživljavaju efektivno slično zadovoljstvo ili nezadovoljstvo brakom kojem su u podlozi zapravo različite poteškoće funkcioniranja u braku (Jackson, Miller, Oka i Henry, 2014). Također, moguće je i da se rodne razlike u zadovoljstvo brakom smanjuju u 21.stoljeću zbog društvenih promjena, ili da zadovoljstvo brakom, pogotovo odmjereno jednom česticom, možda mjeri različite uzroke zadovoljstva ili nezadovoljstva u braku. Koji je god razlog ovakvih nalaza, bitno je provoditi daljnja istraživanja te se posvetiti otkrivanju onoga što je u podlozi doživljavanja zadovoljstva brakom, kako za muškarce, tako i za žene.

Drugi problem ovog rada odnosio se na ispitivanje razlika u roditeljskom ponašanju majki i očeva. Prema očekivanju, utvrđeno je da majke statistički značajno više primjenjuju pozitivna roditeljska ponašanja, uz efekt srednje izraženosti ($d = .60$). Kod izraženosti negativnih roditeljskih ponašanja utvrđeno da očevi statistički značajno više nego majke primjenjuju negativna roditeljska ponašanja uz malu veličinu efekta ($d = .071$). Ovim nalazom djelomično je potvrđena naša hipoteza.

Prijašnja istraživanja nalaze da majke iskazuju više topline, prihvaćanja i općenito pozitivnih roditeljskih ponašanja nego očevi (Sočo i Keresteš, 2011; Keresteš, 2001). Majke općenito provode više vremena s djecom nego očevi (Belsky i sur., 1984), a i kvaliteta zajedničkog vremena roditelja i djece se razlikuje. Majke provode više vremena u brizi za dijete i podučavanju pravilima i komunikaciji, te didaktičkim i verbalnim igrama; a očevi u fizičkim aktivnostima i igri koja je grublja i fizički zahtjevnija. Također, roditelji se razlikuju i u stavovima o odgoju gdje očevi veću

važnost pridaju samokontroli, odgovornosti i postignuću; a majke intimnosti, djetetovom užitku i emocijama (Holden, 2010). Nalaz da očevi koriste više negativnih roditeljskih ponašanja od majki možemo možda pripisati kulturološkom podneblju gdje su očevi češće zaduženi za kažnjavanje i negativnu disciplinu. Važno je istaknuti da je dobivena razlika u negativnom roditeljstvu vrlo mala, i moguće je da je značajnost nalaza dijelom posljedica veličine uzorka.

Treći problem odnosio se na ispitivanje odnosa zadovoljstva u braku i roditeljskih ponašanja majki i očeva. Važan aspekt roditeljstva je odnos među roditeljima, gdje su djeca često pod utjecajem narušenih obiteljskih odnosa. Kada postoji nerazumijevanje i nezadovoljstvo brakom, ono utječe na roditeljske postupke, a zatim i na djecu (Tavassolie, Dudding, Madigan, Thorvardarson i Winsler, 2016). Iako nezadovoljstvo brakom ne znači i narušenu bračnu stabilnost ili konflikte u braku, ipak možemo pretpostaviti kako roditelji nezadovoljni brakom češće izražavaju negativne roditeljske postupke.

Nalazi provedenih longitudinalnih istraživanja (Linville i sur.,2010) i metaanaliza (Erel i Burman, 1995; Krishnakumar i Buehler, 2000) koji su se bavili roditeljskim ponašanjima, zadovoljstvom brakom, konfliktima u braku i dječjim bihevioralnim problemima; ukazuju na to da se emocije i tenzije prisutne u brakovima s nižim zadovoljstvom prenose u odnos roditelj-dijete. Metaanaliza Krishnakumarove i Buehlerove (2000) pokazuju kako najveća veličina efekta postoji za povezanost između bračnih sukoba i učestalijeg korištenja stroge discipline (spada pod negativne roditeljske postupke) i postojanja manje roditeljskog prihvaćanja (spada pod pozitivne roditeljske postupke). Nalazi da je prosječna veličina efekta za podatke longitudinalnih istraživanja (-.57) gotovo jednake veličine kao ona bazirana na transverzalni podacima (-.63) ukazuje na to da se tenzije i nezadovoljstvo u braku prenose na roditeljske postupke i potvrđuje hipotezu prelijevanja. Ipak, uz sve nalaze, ne možemo odbaciti mogućnost postojanja nekog faktora u podlozi te povezanosti i o tome valja posebno voditi računa pri planiranju istraživanja koja slijede.

Kako bismo odgovorili na naš problem, proveli smo korelacijske i hijerarhijske regresijske analize posebno na poduzorcima majki i očeva. Prediktori koji su se pokazali značajnima u objašnjenju pozitivnog roditeljstva se među poduzorcima

donekle razlikuju. Kada promotrimo interkorelacijske matrice, uočavamo kako je izraženost pozitivnih roditeljskih ponašanja i kod majki i kod očeva povezana s mlađom dobi djeteta i većim zadovoljstvom brakom; a kod očeva i s višom dobi očeva i manje godina provedenih u braku. Nalazi prijašnjih istraživanja (Lamb, 1977) ukazuju upravo na ovakav smjer povezanosti korištenja pozitivnih roditeljskih postupaka gdje je najviše pozitivnih nalaza pronađeno upravo u dojenačkoj dobi. Za starije očeve postoje nalazi o većem zadovoljstvu roditeljskom ulogom i većem stupnju prihvaćanja djece (Park, 2002). Manje godina provedenih u braku obično je povezano i s mlađom dobi djece pa pretpostavljamo da je ovaj nalaz povezan s tom odrednicom, te s višim zadovoljstvom brakom. U skladu s teorijom socijalne razmjene (Levinger, 1979, prema Karney i Bradbury, 1995), zadovoljstvo partnerskim odnosima mijenja se u različitim periodima bračnog suživota pa je tako u početnim bračnim godinama zadovoljstvo i žena i muževa visoko jer je privlačnost veze još visoka i nema privlačnih alternativa.

Veća izraženost negativnih roditeljskih ponašanja i kod očeva i kod majki povezana je s muškim spolom djeteta i nižim zadovoljstvom brakom. Roditelji u većoj mjeri kontroliraju dječake te prema djevojčicama koriste više pozitivnih roditeljskih postupaka (Keresteš, 2001). Kod majki je značajna i uloga stupnja obrazovanja, pri čemu niže obrazovane majke koriste više negativnih roditeljskih ponašanja. Što se tiče obrazovanja majke, one obrazovanije u većoj mjeri prihvaćaju djecu, strpljivije razgovaraju s njima, imaju širok krug tema o kojima komuniciraju s djecom i manje su kontrolirajuće (Keresteš, 2001).

Prema podacima dobivenima hijerarhijskim regresijskim analizama, zadovoljstvo brakom statistički je značajno povezano s pozitivnim roditeljskim ponašanjima majke. Majke mlađe djece, koje su kraće u braku, te one koje imaju veće zadovoljstvo brakom imaju veću tendenciju korištenja pozitivnih roditeljskih ponašanja. Ukupno je objašnjeno 9.3% varijance (8.6% nakon prilagodbe koeficijenta determinacije za umjetno povećanje postotka objašnjene varijance zbog postojanja većeg broja prediktora; u daljnjem tekstu *prilagodba*). Kod očeva, veće zadovoljstvo brakom i mlađa dob djeteta predviđaju veću izraženost korištenja pozitivnih roditeljskih ponašanja. U prvom koraku regresije niti jedna varijabla nije se pokazala značajnom za predikciju pozitivnog roditeljskog ponašanja, a u drugom koraku ističe se varijabla dobi djeteta, te je ukupno objašnjeno 17.9% varijance (17.3% nakon prilagodbe).

Što se tiče predikcije negativnih roditeljskih ponašanja, kod majki je objašnjeno ukupno 6.2% varijance (5.5% nakon prilagodbe). U oba koraka regresije spol djeteta i obrazovanje majke pokazalo se značajnim prediktorima; te je dobiveno da manje zadovoljstvo brakom, muški spol djeteta i niže obrazovanje majke, predviđaju veću izraženost korištenja negativnih roditeljskih ponašanja. I kod očeva, manje zadovoljstvo brakom i muški spol djeteta predviđaju veću izraženost korištenja negativnih roditeljskih ponašanja. U prvom koraku regresije značajnim se pokazala varijabla spola djeteta, a daljnje uvrštavanje zadovoljstva bračnim odnosom rezultiralo je statistički značajnim povećanjem količine objašnjene varijance. Ukupno je objašnjeno 8.1% varijance (7.4% nakon prilagodbe).

Rezultati su konzistentni s nalazima u literaturi; brakovi u kojima je prisutno veće zadovoljstvo partnera, povezani su s toplim odnosima i pažljivim roditeljskim postupanjima (Burman, John, i Margolin, 1987; Cox, Owen, Lewis, i Henderson, 1989; Goldberg i Easterbrooks, 1984; Grossman, Eichler, i Winicoff, 1980; Meyer, 1988; Nugent, 1991; Pedersen, 1982; prema Gable, Belsky i Crnic, 1992), a nezadovoljni s manje uspješnim, negativnim roditeljskim postupanjima (deBrock i Vermulst, 1991; Dielman, Barton, i Cattell, 1977; Jouriles, Pfiffner, i O'Leary, 1988; Stoneman, Brody, i Burke, 1989; prema Gable, Belsky i Crnic, 1992).

U ovom radu dobiveno je da je i kod majki i očeva, veće zadovoljstvo brakom povezano s većom izraženosti uporabe pozitivnih ponašanja, a veće nezadovoljstvo brakom s većom izraženosti uporabe negativnih roditeljskih ponašanja. Nalazi iz literature (Krishnakumar i Buehler, 2000) sugeriraju da problemi u braku snažnije utječu na očeve nego na majke, no nije sigurno razlikuju li se takvi nalazi u različitoj dječjoj dobi (Belsky i Jaffee, 2006). U našem istraživanju postotci objašnjene varijance viši su za očeve nego za majke, što govori u prilog toj teoriji. Primjerice, kod školske djece, očevi manjeg zadovoljstva brakom koriste manje pozitivnih povratnih informacija i intruzivne roditeljske postupke ili se povlače iz roditeljske uloge. Majke se ponašaju drugačije; vode više razgovora s djecom, postavljaju im više pitanja i daju više informacija. Moguće je da majke nastoje kompenzirati averzivne efekte koje djeca doživljavaju zbog negativnih roditeljskih postupaka očeva ili nastoje kompenzirati vlastiti narušeni supružnički odnos bivajući više uključene u život svoje djece (Gable, Belsky i Crnic, 1992).

Mehanizmi putem kojih brak utječe na roditeljstvo mogu biti objašnjeni putem više hipoteza. Ona od koje polazi ovaj rad, hipoteza *prelijevanja*, koja je dobila potvrdu i u metaanalizama (Erel i Burman, 1995; Krishnakumar i Buehler, 2000), te je polazišna za ovaj rad, govori da emocije i tenzije u bračnim odnosima utječu na interakcije roditelj-dijete, uključujući roditeljske postupke. Veće zadovoljstvo brakom dovodi do postojanja više pozitivnih emocija kod roditelja te korištenja više emocionalno toplih, prihvaćajućih roditeljskih postupaka. Emocije i raspoloženja u nezadovoljnom braku u kojem su prisutne hostile interakcije su obično ljutnja i frustracija koje su povezane s disfunkcionalnim odnosom roditelj-dijete. Međutim, nije moguće u potpunosti odbaciti *kompensacijsku* i *kompartmentalizacijsku* hipotezu koje mogu u nekim slučajevima opisivati odnose u pojedinim obiteljima. Primjerice, mogu se pojaviti *kompensacijski* mehanizmi gdje roditelji u deficitarnim ili konfliktnim bračnim situacijama, fokus prebacuju na dijete, što dovodi do osjetljivijeg i uključenijeg roditeljstva. Takvi nalazi vjerojatno proizlaze iz pokušaja da se djecu zaštititi od emocionalnog stresa, ali u nekim slučajevima mogu odražavati neprikladnu kompenzaciju gdje roditelji koriste odnos roditelj-dijete da zadovolje svoje emocionalne potrebe. S druge strane, nezadovoljstvo u braku može dovesti do roditeljskog povlačenja što djeca mogu shvatiti kao odbacivanje; ili, povlačenje od konflikta sa supružnikom/com može dovesti do neprijateljskog i intruzivnog roditeljstva (Belsky, 2014). *Kompensacijska hipoteza* očekuje povezanost niske bračne kvalitete i korištenja pozitivnih roditeljskih postupaka, ali i povezanost visoke bračne kvalitete i korištenja negativnih roditeljskih postupaka (Erel i Burman, 1995), tako da u ovom istraživanju nije potvrđena. *Kompartmentalizacijska* hipoteza govori o sposobnosti roditelja da u slučaju niskog zadovoljstva brakom ili konflikta u bračnom odnosu, kompartmentaliziraju svoju bračnu i roditeljsku ulogu i nastavljaju bivati uspješni roditelji. Takva hipoteza bi bila potvrđena kada ne bi postojala povezanost između zadovoljstva brakom i roditeljskih postupaka, što u ovom istraživanju nije bio slučaj. Buduća istraživanja bi se trebala okrenuti otkrivanju činitelja koji bi mogli predvidjeti što karakterizira obitelji kod kojih se javljaju različiti mehanizmi i pod kojim uvjetima vrijedi pojedina prethodno navedena hipoteza. Svaka dijada (roditelj-roditelj, dijete-roditelj, braća i sestre) ili trijada (roditelj-dijete-brat/sestra, roditelj-roditelj-dijete) obitelji sa svojim specifičnostima pridonosi složenom

funkcioniranju obitelji i jedinstvenom iskustvu djeteta koje u obitelji odrasta, a proučavanje odnosa nam pomaže otkrivanju procesa koji su im u podlozi.

Zaključno, u razmatranju povezanosti zadovoljstva brakom i roditeljskog ponašanja, treba spomenuti da veličine efekata ovise i o determiniranosti konstrukta većim brojem faktora, pa niti jedan ne može imati velik učinak. Belsky (1984) u svom procesnom modelu odrednica roditeljskog ponašanja naglašava kako roditeljstvo biva određeno s više determinanti: karakteristikama roditelja, kontekstualnim determinantama poput posla, socijalne mreže i bračnog odnosa, te karakteristikama djeteta. Svi ti sustavi u međusobnom su odnosu, a nedostaci u jednom sustavu determinanti roditeljskog funkcioniranja mogu se kompenzirati drugim odrednicama, te je doprinos triju skupina ovisan o pojedincu. Novije teorije govore o različitoj osjetljivosti na kontekstualne determinante kod pojedinaca. To znači da neće svi roditelji biti u istoj mjeri pod utjecajem karakteristika djeteta i/ili zadovoljstva bračnim odnosom što se treba uzeti u obzir pri daljnjim istraživanjima. Jedna od implikacija ovih nalaza je da, ako ne uzimamo u obzir različitu osjetljivost, postoji mogućnost precjenjivanja efekata za pojedince koji su manje osjetljivi, a podcjenjivanja efekata kod pojedinaca koji su više osjetljivi na pojedinu vrstu kontekstualnih determinanti (Belsky, 2014). Činjenica da su veze između braka i roditeljstva toliko raznolike vjerojatno objašnjava zbog čega su dobivene korelacije relativno niske.

Metodološki nedostaci i praktične implikacije istraživanja

Pri interpretaciji rezultata važno je istaknuti određena ograničenja kako bi se doneseni zaključci mogli promatrati u prikladnom kontekstu. Prije svega, iako je velik, istraživanje je ograničeno uzorkom na kojem je provedeno. Način prikupljanja podataka dovodi do samoselekcije jer sudionici dobrovoljno prihvaćaju sudjelovanje u istraživanju, a gradovi koji su istraživanjem obuhvaćeni odabrani su na temelju veličine kako bi se izjednačio udio manjih (do 50000 stanovnika) i većih gradova. Takav odabir gradova ne predstavlja nužno širu sliku Hrvatske, a zanimljivo pitanje koje se može postaviti je imaju li regionalne razlike utjecaja na primjenu određene vrste roditeljskih postupaka. Način ispunjavanja upitnika, koji su ispunjavani u vlastitim domovima, bez kontroliranja uvjeta ili dodatnog pojašnjavanja uputa ako je to potrebno, mogao je dovesti do nedovoljno ozbiljnog i površnog rješavanja čestica, te dogovaranja s

partnerom oko davanja socijalno poželjnih odgovora. U istraživanje su uključena djeca od 5. do 8. razreda, te je i zbog toga potreban oprez pri generalizaciji nalaza jer postoje pokazatelji da se način na koji roditelji pristupaju djeci mijenja ovisno o njihovoj dobi (Keresteš, 2001). Uz to, roditelji uzeti u ovo istraživanje bili su bračni partneri a u ubrzano mijenjajućem svijetu, mnogi parovi s djecom nisu u formalnoj bračnoj zajednici. Zbog svega do sada navedenoga treba biti oprezan pri interpretaciji rezultata i generalizaciji nalaza.

Također, jedinicu analize u našem istraživanju predstavljali su bračni partneri zasebno, a ne obitelj kao cjelina. Željeli smo ispitati generalno jesu li zadovoljniji roditelji skloniji korištenju pozitivnih roditeljskih postupaka te nismo koristili dijadu kao istraživačku jedinicu. U budućim istraživanjima trebalo bi uključiti dijadne odnose te ispitivati bračne parove kako bi se razlučilo koriste li oba roditelja u istoj obitelji više pozitivnih ili više negativnih postupaka ili se možda negativni postupci jednog roditelja pojavljuju u paru s pozitivnim postupcima drugog roditelja.

Trebalo bi koristiti i razrađeniju mjeru bračnog zadovoljstva i razlučiti je od generalnog zadovoljstva životom koje može biti pod utjecajem stresora koji su izvan bračnog i roditeljskog odnosa a mogu se odraziti na odnose između roditelja i djece. Takvi stresori mogu biti i povezani s poslom i financijama, osobnim karakteristikama kao što su efekti ličnosti, te stresori vezani uz karakteristike djeteta (Holden, 2010). S obzirom na to da je zadovoljstvo brakom odmjereno jednom česticom, njenu pouzdanost ispitujemo test-retest metodom i za konkretno istraživanje nam nije dostupna. Međutim, u literaturi se pronalazi da upitnici koji sadrže manje čestica imaju dobru pouzdanost i imaju visoke korelacije s instrumentima većeg broja čestica. Kao primjer može nam poslužiti KMS (Kansas marital satisfaction scale), direktna mjera zadovoljstva vezom gdje sudionici opisuju zadovoljstvo partnerom/icom, brakom i zadovoljstvo vezom s partnerom na skali od 7 stupnjeva (Schumm i sur., 1983; prema Graham, Diebels i Barnow, 2011). Usporedbom mjera razmotrenih u tom istraživanju, čini se da je upravo kratka mjera, KMS najbolja ukupna mjera na temelju izračunatih parametara (prosječni Cronbachov α iznosio je .95). Ipak, svakako bi valjalo provesti daljnje istraživanje u svrhu utvrđivanja psihometrijskih karakteristika čestice korištene u ovom istraživanju.

Bitno je napomenuti i da je ovdje riječ o istraživanju korelacijskog tipa. Povezanost bračnog zadovoljstva i roditeljskih postupaka, te odnosa roditelj-dijete; može slijediti iz utjecaja bračne veze na odnos roditelj-dijete ili obrnuto; ili pak neki faktor u podlozi može utjecati na oboje. Zaključci o uzročnosti, dakle, ne mogu biti izvedeni iz rezultata ovog istraživanja. Za takva zaključivanja bi bilo potrebno napraviti longitudinalno istraživanje pri čemu bi se pratilo obitelji prije roditeljstva, od samih početaka roditeljstva, te kroz odrastanje djece. Takvo longitudinalno istraživanje bilo bi korisno za praćenje cjeloživotnih promjena odnosa, normi, strategija i pravila između roditelja i djece. Ipak, ovo istraživanje potvrđuje prethodne nalaze metaanaliza i ukazuje na značajnu i snažnu povezanost zadovoljstva u partnerskoj vezi i pozitivnog odnosa roditelj-dijete.

Ako imamo na umu sve prethodno spomenute načine poboljša istraživanja ovog područja, praktični doprinos ovog istraživanja možemo vidjeti u isticanju povezanosti različitih čimbenika s roditeljskim postupcima te utjecaja zadovoljstva brakom na roditeljstvo. Poznavanjem postojanja takvih veza možemo primjenjivati različite postupke i pomoći roditeljima da otkriju i poboljšaju vlastita ponašanja u cilju dobrobiti djece. U radu smo izdvojili jedan faktor, no roditeljstvo je određeno velikim brojem determinanti (Belsky, 1984) što znači da ne postoji samo jedan način rada na poboljšavanju roditeljskih postupaka. Ovisno o socijalnom kontekstu u kojem se odvija, pozitivno roditeljstvo možemo poticati kroz poboljšavanje bračnih odnosa, razvijanje roditeljske svjesnosti o razlozima dječjeg ponašanja ili pomaganjem roditeljima u regulaciji negativnih emocija. Također, ovisno o individualnim roditeljskim značajkama, socijalni kontekst će manje ili više snažno djelovati na pojedince i pridodati složenosti istraživačkih pitanja. Stoga, istraživanje determinanti roditeljskih ponašanja ostaje otvoreno polje interesa, a ovaj rad, nadamo se, pridonosi boljem razumijevanju povezanosti zadovoljstva brakom i roditeljskih postupaka.

ZAKLJUČAK

Ovim istraživanjem željeli smo ispitati postoje li razlike u zadovoljstvu brakom između majki i očeva djece osnovnoškolske dobi. Rezultati su pokazali veće zadovoljstvo brakom kod očeva nego kod majki, čime je potvrđena naša prva hipoteza, iako je izraženost efekta bila mala ($d = .167$). Također, željeli smo provjeriti razlikuju li se majke i očevi u korištenju različitih roditeljskih ponašanja. Utvrdili smo da majke statistički značajno više no očevi primjenjuju pozitivna roditeljska ponašanja gdje je efekt bio srednje izražen ($d = .664$), te da očevi statistički značajno više nego majke primjenjuju negativna roditeljska ponašanja, s malom izraženošću efekta ($d = .071$).

I majke i očevi statistički značajno više upotrebljavaju pozitivne od negativnih roditeljskih ponašanja s nađenim izrazito snažnim efektima (majke - $d = 2.55$, očevi - $d = 1.94$).

Glavni cilj istraživanja bio je ispitati u kakvom su odnosu zadovoljstvo brakom i korištenje pozitivnih i negativnih roditeljskih postupaka. Dobiveni rezultati potvrđuju hipoteze i ukazuju na to da je veće bračno zadovoljstvo i kod majki i očeva povezano s korištenjem više pozitivnih roditeljskih ponašanja, te korištenjem manje negativnih roditeljskih ponašanja. Uz to, mlađa dob djece je i kod majki i kod očeva povezana s većom izraženosti korištenja pozitivnih roditeljskih ponašanja, a kod majki je i dužina braka povezana s korištenjem pozitivnih ponašanja. Niže zadovoljstvo brakom i muški spol djeteta i za majke i za očeve povezani su s korištenjem više negativnih roditeljskih ponašanja, a za majke se nalazi i efekt obrazovanja gdje niže obrazovane majke koriste više negativnih roditeljskih ponašanja.

LITERATURA

- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development, 67*(6), 3296–3319.
- Barber, B.K., Stolz, H.E. and Olsen, J.A. (2005) Parental support, psychological control, and behavioral control: Assessing relevance across time, culture, and method. *Monographs of the Society for Research in Child Development, 70*(4), 1-13.
- Belsky, J. (2014). *Social-contextual determinants of parenting. Encyclopedia on Early Childhood Development.* <http://www.child-encyclopedia.com/sites/default/files/textes-experts/en/654/social-contextual-determinants-of-parenting.pdf>
- Belsky, J. i Jaffee, S. R. (2006). The multiple determinants of parenting. U D. Cicchetti i D. J. Cohen (Ur.), *Developmental psychopathology: Risk, disorder, and adaptation* (38-85). Hoboken, NJ, US: John Wiley & Sons Inc.
- Belsky, Y. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development, 55*, 83-96.
- Belsky, J. (1980). Child maltreatment: An ecological integration. *American Psychologist, 35*(4), 320–335.
- Busby, D. M., Christensen, C., Crane, D. R., i Larson, J. H. (1995). A revision of the dyadic adjustment scale for use with distressed and nondistressed couples: construct hierarchy and multidimensional scales. *Journal of Marital and Family Therapy, 21*(3), 289–308.
- Cabrera, N. J., Fitzgerald, H. E., Bradley, R. H. i Roggman, L. (2014). The ecology of father-child relationships: An expanded model. *Journal of Family Theory & Review, 6*(4), 336-354.
- Cabrera, N. J., Shannon, J. D., i Tamis-LeMonda, C. (2007). Fathers' influence on their children's cognitive and emotional development: From toddlers to pre-k. *Applied Developmental Science, 11*(4), 208–213.
- Cabrera, N. J., Tamis-LeMonda, C. S., Bradley, R. H., Hofferth, S. i Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child Development. 71*(1), 127-136.
- Cross, S. E. i Madson, L. (1997). Models of the self: Self-construals and gender. *Psychological Bulletin, 122*(1), 5-37.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2001). Broj djece u obitelji i spol bračnog partnera kao prediktori bračne kvalitete. *Društvena istraživanja*, 10(4-5), 709-730.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (1998). Bračna kvaliteta: poimanje, uzroci i posljedice. *Društvena istraživanja*, 7(4-5), 659-682.
- Erel, O., i Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 118(1), 108–132.
- Fowers, B. J. (1991). His and her marriage: A multivariate study of gender and marital satisfaction. *Sex Roles*, 24, 209-221
- Gable, S., Belsky, J., i Crnic, K. (1992). Marriage, parenting, and child development: Progress and prospects. *Journal of Family Psychology*, 5(3-4), 276-294.
- Graham, J. M., Diebels, K. J., i Barnow, Z. B. (2011). The reliability of relationship satisfaction: A reliability generalization meta-analysis. *Journal of Family Psychology*, 25(1), 39–48.
- Gryczkowski, M. R., Jordan, S. S. i Mercer, S. H. (2010). Differential relations between mothers' and fathers' parenting practices and child externalizing behavior. *Journal of Child and Family Studies*, 19, 539-546.
- Holden, G. W. (2010). *Parenting: A dynamic perspective*. Los Angeles, CA: Sage.
- Jackson, J. B., Miller, R. B., Oka, M. and Henry, R. G. (2014), Gender differences in marital satisfaction: A meta-analysis. *Journal of Marriage and Family*, 76, 105-129.
- Karney, B. R., i Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, methods, and research. *Psychological Bulletin*, 118(1), 3-34.
- Keresteš, G., Brković, I., Kuterovac Jagodić, G. i Greblo, Z. (2012). Razvoj i validacija upitnika roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*, 15(1), 23-42.
- Keresteš, G. (2001). Spol roditelja te spol i dob djeteta kao odrednice roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*, 1-2, 7-24.
- Kitamura, T., Aoki, M., Fujino, M., Ura, C., Watanabe, M., Watanabe, K., i Fujihara, S. (1998). Sex Differences in Marital and Social Adjustment. *The Journal of Social Psychology*, 138(1), 26–32.
- Kurdek, L. A. (1998). The nature and predictors of the trajectory of change in marital quality over the first 4 years of marriage for first-married husbands and wives. *Journal of Family Psychology*, 12(4), 494–510.
- Kuterovac Jagodić, G., Keresteš, G. i Brković, I. (2013). Osobni, obiteljski i okolinski prediktori školskoga uspjeha: Provjera moderatorske uloge odrastanja u ratom različito pogođenim područjima Hrvatske. *Psihologijske teme*, 22 (1), 1-28.

- Kiecolt-Glaser, J.K. i Newton, T. L. (2001). Marriage and the health: His and hers. *Psychological Bulletin*, 127, 472-503.
- Kim, H. Y. (2013). Statistical notes for clinical researchers: assessing normal distribution (2) using skewness and kurtosis. *Restorative Dentistry & Endodontics*, 38(1), 52.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling* (2nd ed). Guilford Press.
- Krishnakumar, A., i Buehler, C. (2000). Interparental conflict and parenting behaviors: A meta-analytic review. *Family Relations*, 49(1), 25–44.
- Lamb, M. E. (1977). Father-infant and mother-infant interaction in the first year of life. *Child Development*, 48(1), 167-181.
- Linville, D., Chronister, K., Dishion, T., Todahl, J., Miller, J., Shaw, D., Wilson, M. (2010). A longitudinal analysis of parenting practices, couple satisfaction, and child behavior problems. *Journal of Marital and Family Therapy*, 36(2), 244–255.
- Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.
- Majdandžić, M., Vente, W. i Bögels, S. M. (2016). Challenging parenting behavior from infancy to toddlerhood: Etiology, measurement, and differences between fathers and mothers. *Infancy*, 21(4), 423-452.
- McMunn, A., Martin, P., Kelly, Y., i Sacker, A. (2015). Fathers' involvement: Correlates and consequences for child socioemotional behavior in the United Kingdom. *Journal of Family Issues*, 38(8), 1109–1131.
- Norton, R. (1983). Measuring marital quality: A critical look at the dependent variable. *Journal of Marriage and the Family*, 45(1), 141.
- Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (2000). Korelati subjektivnog općeg bračnog zadovoljstva žena. *Društvena istraživanja*, 9(1), 41-65.
- Parke, R. D. (2004). Development in the family. *Annual Review of Psychology*, 55, 365-399.
- Rosnati, R., Ranieri, S. (2000). La relazione coniugale nelle famiglie giovani: uno studio cross-sectional. *Ricerche di psicologia*, 24(3), 39-55.
- Shek, D. T. L. (1995). Gender differences in marital quality and well-being in Chinese married adults. *Sex Roles*, 32(11), 699–715.
- Sočo, M., Keresteš, G. (2011). Roditeljsko ponašanje zaposlenih roditelja: Povezanost s objektivnim obilježjima posla i subjektivnim doživljajem odnosa roditeljske i radne uloge. *Društvena istraživanja*, 20(3), 647-669.

Štironja Borić, A., Roščić, S., Sedmak, M. i Keresteš, G. (2011). Socijalno-kontekstualne odrednice roditeljskih ponašanja očeva i majki predškolske djece. *Croatian Journal of Education*, 13, 25-55

Tavassolie, T., Dudding, S., Madigan, A. L., Thorvardarson, E., i Winsler, A. (2016). Differences in perceived parenting style between mothers and fathers: Implications for child outcomes and marital conflict. *Journal of Child and Family Studies*, 25(6), 2055-2068.

PRILOG

Prilog 1
Podaci o distribucijama varijabli

	Majke			Očevi		
	KS	Zak.	Sp.	KS	Zak.	Sp.
Dob djeteta	.174***	-0,040	-0,814			
Dob roditelja	.096***	0,610	0,081	.080***	0,605	0,427
Godine u braku	.153***	0,910	2,333	.156***	0,896	2,366
Zadovoljstvo bračnim odnosom	.294***	-1,392	3,077	.282***	-1,181	2,696
Roditeljska pozitivna ponašanja	.080***	-0,616	0,495	.047***	-0,431	0,325
Roditeljska negativna ponašanja	.074***	0,900	1,679	.055***	0,686	0,699

Legenda: KS – rezultat Kolmogorov-Smirnov testa normalnosti; Zak. – zakrivljenost, Sp. – spljoštenost.

*** $p < .001$.

Prilog 2
Zastupljenost stupnjeva obrazovanja roditelja

Obrazovanje	Majke		Očevi	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Osnovna škola	126	12.3	62	7.1
Srednja škola	644	62.8	563	64.1
Viša škola	107	10.4	98	11.1
Fakultet	137	13.4	146	16.6
Magisterij ili doktorat	11	1.1	10	1.1
Ukupno	1025	100.0	879	100.0

Legenda: *n* – broj sudionika podskupine, % - postotak sudionika u podskupini.

Prilog 3
Zastupljenost spolova djece

Spol djeteta	<i>n</i>	%
Dječaci	468	45.0
Djevojčice	572	55.0
Ukupno	1040	100.0

Prilog 4

Deskriptivna statistika kontinuiranih varijabli te usporedba majki i očeva po zadovoljstvu bračnim odnosom, pozitivnim roditeljskim ponašanjima te negativnim roditeljskim ponašanjima

	Majke						Očevi						<i>t</i>	<i>d</i>
	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>	<i>KS</i>	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>	<i>KS</i>		
Dob djeteta ^a	1038	12.56	1.15	10.0	15.5	.163***								
Dob roditelja	1002	39.10	5.22	27	56	.096***	850	42.28	5.46	28	65	.080***		
Godine u braku	972	15.55	5.05	0.5	37.0	.153***	869	16.04	4.62	0.5	37.0	.156***		
Zadovoljstvo bračnim odnosom	894	3.89	1.03	0	5	.294***	821	4.05	0.88	0	5	.282***	-3.96***	.143
Roditeljska pozitivna ponašanja	1016	3.45	0.37	1.58	4.00	.080***	865	3.18	0.44	1.60	4.00	.047***	17.42***	.600
Roditeljska negativna ponašanja	1014	1.77	0.44	1.00	4.00	.074***	864	1.80	0.43	1.00	3.54	.055***	-2.07*	.071

Legenda: *n* – broj sudionika podskupine (razlike odražavaju podatke koji nedostaju) *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *Min.* – najmanji postignuti rezultat, *Max.* – najveći postignuti rezultat, *KS* – rezultat Kolmogorov-Smirnov testa normalnosti; *t* – rezultat t-testa, *df* – stupnjevi slobode, *d* – Cohenov *d*.

^a Varijabla dobi djeteta odnosi se i na majke i na očeve, pa informacije nisu ponovljene u stupcima za podskupinu očeva.

*** $p < .001$.

